

NEMZETKÖZI ÉS HAZAI KAPCSOLATRENDSZERÉHEZ: HÁROM KIADATLAN PÁZMÁNY-LEVÉL*

I.

A 19. században több különböző római történeti intézet által elindított, napjainkban a Római Német Történeti Intézet (*Deutsches Historisches Institut in Rom*) által folytatott, a 20. században többek között a neves történész, Georg Lutz (1935–2004) nevével fémjelzett, a nunciusi jelentéseket szisztematikusan publikáló monumentális forráskiadvány a nevezetes *Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken*. A tekintélyes múltra visszatekintő okmánytár-sorozat 17. századi bécsi nunciusi jelentéseket közlő alsorozatának 2009-ben megjelent kötete Giovanni Battista Pallotto és Ciriaco Rocci bécsi nunciosok 1630–1631-ben írt jelentéseit adta közre.¹ A nunciusi jelentések számos, a Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség történelmére vonatkozó adata önmagában is figyelemre méltóvá teszi a kiadványt a magyar történettudomány, és különösen is a Pázmány-kutatás számára.

A bécsi nunciosok Rómába küldött jelentéseinek történeti forrásértéke jól ismert a korszakkal foglalkozók számára.² Az iratok és a kiadásuk keretében végzett forrás-

* A levelek közlésének engedélyezéséért köszönetet mondok a Biblioteca Giordiana (Veroli) igazgatójának, Prof. Celestino Noce és Dott. Paolo Scaccia Scarafoni uraknak; segítségéért köszönet illeti Dr. Alfredo Rodríguez González, a toledói székesegyház káptalani levél- és könyvtárának munkatársát. Spanyolországi kutatásaimat 2008-ban a Klebelsberg-ösztöndíj, 2012-ben az MTA BTK TTI „Lendület” Szent Korona Kutatócsoport által elnyert Lendület II. kutatási projekt (2012–2017) támogatása tette lehetővé. Értékes észrevételeikért Guitman Barnabásnak és Pálffy Géának mondok köszönetet.

¹ *Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken. Vierte Abteilung: Siebzigstes Jahrhundert. 4. Band: Nuntiatoren des Giovanni Battista Pallotto und des Ciriaco Rocci (1630–1631)*. Hrsg. durch das Deutsche Historische Institut in Rom, bearb. v. Rotraud BECKER. Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2009. A kiadvány szervesen kapcsolódik a sorozat több mint egy évszázada, 1895-ben megjelent kötetéhez (4. Abteilung: 17. Jh. Bd. 1-2: *Nuntiatur des Pallotto. 1628–1630*. Bearb. von Hans KIEWNING), illetve a Malatesta Baglioni bécsi nuncius 1634–1635 közötti jelentéseit közreadó kötethez (4. Abteilung: 17. Jh. Bd. 7.: *Nuntiatoren des Malatesta Baglioni, des Ciriaco Rocci und des Mario Filonardi. Sendung des P. Alessandro D'Ales (1634–1635)*). Bearb. von Rotraud BECKER. Tübingen, 2004).

² NIEDERKORN Jan Paul, *Die Berichte der päpstlichen Nuntien und der Gesandten Spaniens und Venedigs am kaiserlichen Hof aus dem 16. und 17. Jahrhundert = Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16–18. Jahrhundert)*, Wien, Oldenbourg, 2004, 94–107; LUTZ Georg, *Glaubwürdigkeit und Gehalt von Nuntiaturberichten: Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, Tübingen, 53, 1973, 152–167; MÜLLER Gerhard, *Nuntiaturberichte aus Mittel- und Osteuropa, QFiAB*, 57, 1977, 163–198.

feltáró kutatások átfogó bemutatása mellett önálló publikációk sora³ született meg, amelyek alapforrásai a nunciusi jelentések és levelezések voltak. A korábbi hagyományoknak, valamint a forráskiadás címében is jelzett kiadói célnak megfelelően a jelentések összegyűjtése mellett a kiadók a beszámolókhöz csatolt dokumentumok, a jelentésekben foglalt ügyekben a nunciásokhoz intézett források (misszilisek, kérvények stb.) feltárására is törekednek. Az ily módon a kutatók látókörébe kerülő és számos esetben alig túlbecsülhető értékű forrásokról a forráskiadvány jegyzetapparátusában a legtöbb esetben rövidebb-hosszabb regeszta is szerepel, pontos levéltári jelzettel. A jelentések „háttérdokumentációja” a nunciások működésének teljesebb megvilágítása mellett segít feltérképezni a nunciások kapcsolatrendszerét, értékes információk ismerhetők meg ezáltal a nunciásokhoz forduló személyekről, valamint a nunciások működési területéhez tartozó egyháztartományok egyházi, politikai és diplomáciai ügyeiről is.

Pallotto bécsi nuncius 1630. október 12-én, olasz nyelven írt levelében tájékoztatta Francesco Barberini bíboros-államtitkárt (1597–1679) a legújabb hírekről.⁴ Beszámolójában említést tett arról, hogy Regensburgban valószínűleg az előre vártnál előbb kerül sor békekötésre, hírt adott a Bethlen Gábor fejedelem halálát követő erdélyi „nyugtalanságokról” (forrongásokról) és értesítette a bécsi *Stephansdom* új prépostjának kinevezéséről. Levelének középső részében külön kitért Pázmány Péter esztergomi érsek hozzá intézett levelére, valamint a magyar katolikus egyház fejének kérésére: Pázmány Pallotto római közbenjárását kérte a kiélezett politikai helyzet miatt szorongatott helyzetben lévő erdélyi katolikusok érdekében. A magyar bíboros szeretne minden követ megmozgatni az erdélyi hitsorsosok mellett (miként Pázmány alább közlendő levelében is írta: „movebo ego quidem omnem lapidem”); az erdélyi katolikusok helyzetének rövid, saját szavaival történő jellemzésén kívül Pázmány leveléhez több, eredetileg Budáról, Kassáról, illetve Kolozsvárról származó, Brandenburgi Katalin fejedelemasszony lemondatását hírül adó jelentést, valamint Bethlen István újonnan megválasztott erdélyi fejedelem levelének másolatát is csatolta.⁵ E mellékletekből most Pázmány 1630. október 7-én,

³ Újabbban: BECKER Rotraud, *Die Wiener Nuntiatur um 1630. Spannungen in den Beziehungen zwischen Kardinal Klesl und Nuntius Pallotto = Kirchengeschichte: Alte und neue Wege. Festschrift für Christoph Weber*. ed. Gisela FLECKENSTEIN, Wien, Frankfurt, M., 2008, 215–245.

⁴ *Nuntiaturberichte aus Deutschland...*, 4. Abteilung: 17. Jh. Bd. 4, i. m., nr. 110, 317–319.

⁵ A Pázmány által Pallotóhoz írt levélhez csatolt négy dokumentum másolat – a forráskiadványban közölt információtól („Berichte aus Siebenbürgen von 1630 Sept. (Ende) und Nov. 18”, vö. *Nuntiaturberichte aus Deutschland...*, 4. Abteilung: 17. Jh. Bd. 4, i. m., 318, 1. sz. jegyzet) eltérően – nem kizárólag erdélyi hírekről szól, jöllehet a jelentések túlnyomó részben valóban az erdélyi történeésekről számolnak be: 1.: „Jaurino in Vngaria 18. Novembris Anno 1630” (Bibl. Com. Giov., Veroli [Kéziratok] 45-5-1 t. XII., fol. 112r); 2.: „Relatio ex superioribus Regni Vngariae partibus” (fol. 113r–fol. 114r); 3.: „Cassoviae, 9 Octobris” [1630] (fol. 114r): a jelentés alatt a Magyar Kamara hivatalnokának, Jansetik [Janztich] Lukácsnak aláírása szerepel – vele kapcsolatban: *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon: adattár*, kiad. FALLENBÜCHL Zoltán, Bp., OSzK–Osiris, 2002, 144; valamint 4.: Bethlen István Kolozsvárott, 1630. okt. 12-én kelt levele ismeretlen címzethez („ad spectabilem et magnificem dominum Ladislaum Nun.”), amelyben beszámol Brandenburgi Katalin közelmúltban [1630. szeptember 28-án a kolozsvári országgyűlésen] történt lemondatásáról – fol. 115r–v).

Pozsonyban keltezett levelét közlöm, kiegészítve ezzel a bíboros-érseknek Pallotto bécsi nunciussal folytatott levelezését, egy újabb lépéssel hozzájárulva Pázmány kapcsolatrendszerének még alaposabb feltérképezéséhez.

Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek Giovanni Pallotto (volt) bécsi nunciushoz⁶
Pozsony, 1630. október 7.

Biblioteca Comunale Giovardiana, Veroli
Ms. Giovardiano 96 (collocazione 42-3-13), fol. 1080r-fol. 1081v; másolat⁷

†

Eminentissime ac Reverendissime Domine Patrone observandissime

Quam periculoso statu sint res Transylvanicae credo rumores iam ad Eminentiam Vestram perlatos. Laborarunt Calvinistae ut Principissam,⁸ vel Catholicam, vel Catholicis faventem, Principatu exturbent, ac Calvinistam substituant. Id quia pacatis mediis obtinere non potuerunt, subornarunt Georgium Rakoczi⁹ intensissimum Catholicorum inimicum, et accedente Turcico consensu, ac armis Calvinistarum Transylvanorum, introducunt. Jam enim Rakocius magnis exercitibus stipatus, in via est. Miseri Transylvani Catholici incredibile dictu, quantis precibus opem Imperatoriae Maiestatis postulant. Quid deinceps futurum sit, tempus docebit. Ego recta synodum Dioecesanam¹⁰ celebrabam, cum [fol. 1080v] ecce ad consultandum cum quibusdam Regni Proceribus, huc Posonium venire debui. Movebo ego quidem omnem lapidem, sed revera vires nostrae non sufficiunt ad resistendum, nisi Sua Maiestas¹¹ serio manum admoveat. Et certe imposta est Maiestati sua necessitas, nam et Principissam assecuravit de protectione, Et iam novus hic intrusus Rakoci, Comitatus aliquot Imperatoris, occupavit ac Haidones Sacramento adegit ad suum obsequium, licet ii sint subditi Caesaris.

Eminentia Vestra moneat serio Dominum Nuncium ut defensionem Catholicorum in Aula urgeat. Scripsi ego quidem efficaciter Suae Maiestati sed urgeri a pluribus negotium, expedit.

Rogo Eminentiam Vestram hoc ipsum significet Suae Sanctitati.¹² Magne quam primum reddat certiolem, quando movere velit.

⁶ A latin nyelvű leveleket betűhív módon közlöm, a rövidítéseket jelzés nélkül feloldottam. A magyar nyelvű misszilis átírásakor az alábbi publikáció gyakorlatát és jelöléseit követem: TUSOR Péter, *Ismeretlen levelek, iratok, feljegyzések Pázmány Pétertől*, ItK, 1996, 318–344.

⁷ Pallotto Barberinihez írt levelében arról tett említést, hogy Pázmány levelének másolatát csatolja: „[...] che V. Em. vedrà dalla copia di lettera dell'em.mo s. card. Pazman in questo proposito nel quale conforme al desoderio di S. Em. scrissi mercord passato a mons. nuntio, come parimente sarà servita di vedere dal capitolo di mia lettera diritta a mons. sudetto.” (*Nuntiatgeberichte aus Deutschland...*, 4. Abteilung: 17. Jh. Bd. 4, i. m., 318.)

⁸ Brandenburgi Katalin (1604–1649), Bethlen Gábor özvegye, Erdély fejedelemasszonya.

⁹ (I.) Rákóczi György (1593–1648), később erdélyi fejedelem (1630–1648).

¹⁰ Az 1630. évi nagyszombati egyházmegyei zsinat történetére: PÉTERFY Carolus, *Sacra concilia Ecclesiae Romano-Catholicae in regno Hungariae celebrata...* Pars II. Posonii, Michaellem Kochberger ..., [1742], 313–318; MÉSZÁROS Károly, *A Pázmány Péter által Nagyszombaton tartott zsinatok 1629-s 30-dik évbén* = MÉSZÁROS Károly, *Tartományi zsinat Esztergomban 1858*, Pest, 1859, 52–59.

¹¹ II. Ferdinánd német-római császár, magyar (1618–1637) és cseh király.

¹² VIII. Orbán pápa (1623–1644)

[fol. 1081r] Optarem enim si hae patriae turbae paterentur saltem alicubi,
media inter Viennam ac Posonium uia coram Eminentiae Vestrae valedicere.
Manus Eminentiae Vestrae veneror, ac a Deo felicitatem omnem precor.

Posonii 7 Octobris 1630

Eminentissimae ac Reverendissimae Dominae Vestrae

humillimus et addictissimus servus
Cardinalis Pazmany m. p.

[Kívül:]

[fol. 1081v]

1630

[...]

Posonio 7. 8bre R[ic]ev[u]to in Vienna 9 d[ett]o

Card[ina]l Pazman Ris[pos]to 10 d[ett]o

Supp[li]ca V[ostra] Em[inen]za servir a mon[signo]r Nunzio che faccia officio
con l'Imp[erato]re p[er]ché unita alle cose di Transilvania

2.

Hanuy Ferenc klasszikus Pázmány-levéلكiadása az érseknek két Koháry Péter dunán-inneni kerületi és érsekújvári (másként alsó-magyarországi vagy bányavidéki) végvidéki főkapitány-helyetteshez intézett levelét közölte.¹³ Érsekújvár az egyik legfontosabb, elhelyezkedéséből adódóan stratégiai jelentőségű alsó-magyarországi (bányavidéki) végvidéki főkapitánysági vár volt (a 16. század végétől egyúttal a generalátus székhelye), amelynek főkapitány-helyettese nem pusztán az erődváros egyik parancsnoka (vicekapitánya) volt, hanem Magyar- és Horvátország hat nagy katonai határvidéki generalátusa közül az alsó-magyarországi főkapitányság élén álló parancsnokhelyettes is, miközben általában – mint ez Koháry esetében is történt – betöltötte a dunáninnyi kerületi vicegenerális tisztét is.¹⁴

A Koháry Péterhez¹⁵ intézett levelek fontos témáját képezik az Alsó-Magyarországon fekvő esztergomi érseki birtokokat fenyegető török rablások, fosztogatások. Pázmány most közölt levelében 1632. január elején arról értesítette Koháryt, hogy az érseki birtokai közé tartozó Komárom megyei Hetény település – sok más,

¹³ HANUY Ferenc, *Pázmány Péter bíbornok, esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása összegyűjtött levelei*, II, Bp., 1911, 684. sz. (Sellye, 1631. okt. 8.) és 702. sz. (Nagyszombat, 1632. január 9.) Utóbbi egy napon kelt a jelen közleményben közzétett levéllel; feltehetőleg a Hanuy által közölt levél íródhatott később, mivel annak második részében tett arról említést Pázmány, hogy „Ma Zalay Thamást elbocsátván, a minemű hireim voltanak, kegyelmednek megüzentük általa, tudom kegyelmednek mindeneket referál.” (HANUY, *i. m.*, II, 232.)

¹⁴ PÁLFFY Géza, *A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század elejéig. (Vázlat egy készülő nagyobb összefoglaláshoz)*, *Történelmi Szemle*, 1996, 163–217.

¹⁵ Koháry Péter érsekújvári főkapitány-helyettes (1611–1632); róla: PÁLFFY Géza, *Kerületi és végvidéki főkapitányok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 16–17. században. (Minta egy készülő főkapitányi archontológiai és „életrajzi lexikonból”)*, *Történelmi Szemle*, 1997, 272.

a Magyar Királyság és a töröknek hódolt országrész határsávjában fekvő faluhoz hasonlóan¹⁶ – a hivatalosan fennálló béke ellenére is állandó fenyegetésnek és erőszakos hódoltatásnak esett áldozatul. Pázmány keserűen, egyúttal érezhető szemrehányással panaszolja levelében, hogy nem ítéli el a fenyegetett helyzetben lévő falu kényszerű behódolását, ami azonban szerinte megakadályozható lett volna, ha Koháry időben és megfelelő stratégiával mozgatta volna hadait.

Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek levele Koháry Péter érsekújvári
vicekapitányhoz
Nagyszombat, 1632. január 9.

A Koháry-Coburg család levéltára
(Besztercebányai Állami Levéltár, V. doboz, Levelezés)
Štátny archív Banskej Bystrici-Radvaň
Rodový archív Koháry-Coburgcov
časť V. Korešpondencia
MOL, Mikrofilmtár C 1135 sz. film, 2. cím, nr. 560.

†

Magnifice Domine, Amice observandissime

Salute et nostri commendatione praemissa. Isten Kegyelmedet minden iokkal meg algya: Az Kegyelmed levelett ma estwe fele vettem, nagy szüvünk faldalmawal értettük a szegeny Hetenieknek¹⁷ romlasokat. Ez am Uram az hogy meg sem oltalmazhattya ember eöket, es be sem hadgya holdolni, hanem ket közben így wesz a szegenyseg. Bizonyos legyen Kegyelmed benne, hogy akar ki mit mondgyon, de en modgyaval, es czegerezes¹⁸ nélkül meg engedem, hogy az en joszagom be holdollyon. Nyilwan walo dolog, hogy ha valami wigyazas let volna, mint hogy az esztergami trajectus¹⁹ kesedelmes es e mellett, ha idejen meg erthette volna Kegyelmetek, hogy Budanal es Pestnél Esztergomhoz gyülekezik a török vagy rea wezettek uolna a törökeött, hogy az utan alab hagyott uolna a dologban. Mert a Kowacs Peter²⁰ hadais, nem volt mesze. De az,

¹⁶ Erről részletesen: *Mindennapi élet a török árnyékában: kora újkori társadalom- és életmódtörténet*, szerk. J. ÚJVÁRY Zsuzsanna, PPKE BTK, Piliscsaba, 2008.

¹⁷ Hetény (Komárom m.)

¹⁸ Cégérezés = megbélyegzés

¹⁹ Trajectus = átkelés, értsd: a törököké.

²⁰ Feltehetőleg azonos az alábbi Kovács Péter kapitánnyal: „Kovács Péter, Nagy Lukácssal együtt, másfél ezer gyaloggal, megeresztett zászlókkal a Tiszán túl Szolnok alá ütöttek, ezernél több marhát, és 2000 juhot, sok ménes lovakat elhajtottanak, Egren lakozó, hatalmas császár Mufterczika Demir agát elevenen elfogták másfél ezer forinton sarczon Szentimre nevű faluból azon útokban kezeség alatt visszabocsátották, azon kívül sok nemes urakat, kit levágtanak, kit elevenen elvitte nek. A melly dolog felől római császár ő felsége gondviselőinek sokszor irtanak, de minden írások haszontalanok löttének.” JÁSZAY Pál, *A szőnyi béke, 1627* = Tudománytár 1838, Értekezések 4. kötet, 229.

hogy Kegyelmetek nem tutta idejen, csak a birak roszasagabol köwettkezet, kiket melto hogy fenyitekben tarcson Kegyelmetek, hogy ennek utanna iob hyrekkel ertessek Kegyelmeteket. Tarcsa Isten Kegyelmedet jo egesseghben. Tirnaviae, 9. Januarii 1632.

Magnificae Dominationis Vestrae

Amicus addictissimus

Cardinalis Pazmany mp.

[*Kívül:*] Magnifico Domino Petro Kohary, Equiti Aurato, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario, Partiumque Regni Hungariae Cisdanubianarum vice Generali, ac praesidii Uyvariensi. Vice Capiteano etc. Domino Amicoque nobis observandissimo.

[*P. H.*]

[*Más, későbbi kézzel a külcímzés mellett:*] Cardinal uram hogi az eö joszagat be holditattja

3.

A toledói székesegyház káptalani levél- és könyvtára²¹ számos olyan kéziratgyűjteményt őriz, amelyek eredete és különleges útjuk, ami Toledóba vezetett, csak a későbbi spanyol történelem eseményeinek fényében válik nyomon követhetővé és érthetővé. 1800 körül Toledó érseke, Francisco de Lorenzana bíboros (1722–1804) és Manuel Godoy Alvarez de Faria, Alcudia hercege, spanyol miniszterelnök (1767–1851) között politikai nézeteltérések miatt egyre erősebb konfliktusokra került sor. A miniszterelnök azzal az ürüggyel, hogy Napóleon csapatai megszállták Toledót, gyakorlatilag arra kényszerítette a bíborost, Toledó érsekét, hogy meneküljön Rómába száműzetésbe; a főpap élete végéig, 1804-ig Rómában is maradt.²² A különleges műveltségű könyv- és műgyűjtő Lorenzana bíboros római tartózkodása idején megvásárolta Francisco Javier Zelada bíboros (1717–1801) hagyatékát. Az egykori vatikáni államtitkár és könyvtáros Zelada bíboros értékes kéziratokból és könyvekből álló gazdag gyűjteményét Lorenzana bíboros később a toledói székesegyháznak ajándékozta.²³

²¹ A katedrális levéltáráról legújabban, további bővséges irodalommal: FERNÁNDEZ COLLADO Ángel, *Guía del Archivo y Biblioteca Capitulares de la Catedral de Toledo*, Instituto Teológico San Ildefonso, Toledo, 2007 (Colección Primatialis Ecclesiae Toletanae Memoria, 1).

²² Don Francisco António de Lorenzana y Buitrón bíborosról: *Hierarchia Catholica Medii et Recientoris Aevi*, VI, (1730–1799), Patavii, 1968, 36, 288, 340 és 410; *Los arzobispos de Toledo y la universidad española*. Universidad de Castilla-La Mancha, Toledo, 2002, 60–61, 280–283, passim.; GUTIÉRREZ GARCÍA BRAZALES Manuel, *Francisco António de Lorenzana = Los primados de Toledo*, Toledo, 1993, 136–137, további irodalommal: *Uo.*, 199.

²³ CANDEL CRESPO FRANCISCO, *El cardenal Don Francisco Javier Zelada y Rodríguez (1717–1801): un ilustre y desconocido murciano*, Murcia, 2006.

A Zelada-hagyaték kéziratának egy részét az teszi rendkívül különlegessé és figyelemre méltóvá, hogy Zelada bíboros több vatikáni iratot – azzal a céllal, hogy megakadályozza azok francia kézre kerülését – magához vett, így azok jelenleg a Toledóba került gyűjtemény részét képezik. Ebből következik, hogy a toledói székesegyház kéziratai között szép számmal vannak olyan, eredeti és másolatban fennmaradt dokumentumok, amelyeknek eredendően Rómában kellene lenniük: köztük diplomáciai levelezések, nunciusok jelentései – elsősorban VIII. Orbán pápa (1623–1644), de több más pápa pontifikátusának idejéből is. Az anyag rendezése és katalogizálása jelenleg is zajlik; teljes feltárása és feldolgozása emiatt még nem lehetséges.²⁴ A toledói székesegyház egyik levéltárosának, Alfredo Rodríguez González segítségével vált lehetővé számomra a gyűjtemény egy részének kutatása. Az egyik átnézett kötet 1631–1641 évkörben keletkezett iratokat foglal magában; ezek nagyobb hányada nagy valószínűséggel Alessandro Bichi bíboros (1596–1657),²⁵ 1628-tól nápolyi, majd 1630-tól franciaországi nuncius levéltárának másolt, illetve eredeti darabjai. Az egybekötött iratok között találtam meg Pázmány Péter bíboros Bichihez intézett eredeti (!) levelét, amelyben Pázmány szívélyes módon gratulált az 1633. november 28-án kreált kardinálisnak. Egy 1633. december közepén Nagyszombatból egykor Rómába küldött esztergomi érseki gratuláló levél ezért lappanghatott mind a mai napig a toledói székesegyház káptalani levéltárában.

Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek Alessandro Bichi bíborosnak,
franciaországi nunciusnak
Nagyszombat, 1633. december 16.

Archivo y Biblioteca Capitular de la Catedral de Toledo (BCT)
A toledói székesegyház káptalani levél- és könyvtára
BCT, 119-17
Eredeti, kötetes kéziratban. [Külcímzés nélkül.]

Eminentissime ac Reverendissime Domine observandissime

Quod Eminentia Vestra sapientissimo Sanctissimi Domini Nostri Consilio,
Sacro Cardinalium Collegio cooptata sit, magno animi mei gaudio intelligo.
Id singularis Eminentiae Vestrae prudentia, et in Rempublicam Christianam

²⁴ A gyűjtemény hungarika-szemponútú átnézését elkezdtem és kutatását a jövőben folytatni kívánom.

²⁵ Alessandro Bichi (1596–1657) választott isolai püspököt az 1633. november 28-iki konzisztórium alkalmával kreálták bíborossá. Személyéről: *Hierarchia Catholica Medii et Recentioris Aevi*, Vol. 4, 24, 136 és 210; WEBER Christoph and BECKER Michael, *Genealogien zur Papstgeschichte*, I. Stuttgart, Anton Hiersemann, 1999, 104. (Pápste und Papsttum, Bd. 29, 1). Lásd még a Bíborosi Kollégium tagjainak római sírhelyeit feldolgozó adatbázis (Requiem Datenbank) leírását: http://requiem-projekt.de/db/suche.php?function=b_ausgabe&grabmalID=314 (A letöltés időpontja: 2012. augusztus 12.); LUTZ Georg, *Kardinal Giovanni Francesco Guidi di Bagno: Politik und Religion im Zeitalter Richelieus und Urbans VIII.*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1971 (Bibliothek des Deutschen Historischen Instituts in Rom – XXXIV), passim.

benemerita pridem exigebant, ut raras virtutes, novâ dignitatis accessione, ampliores campos inuenirent. Opto ex animo, ut Diuinæ gloriæ propagandæ, et emolumento Ecclesiæ, tantus honos famuletur. Mihi vero occasionem præberi magnopere desidero, qua testatum reddere possim, quantopere ego sublimem prudentiam, pietatem, ac vitæ integritatem in Eminentia Vestra suspexerim. Manus Eminentia Vestrae veneror. Eamque in annos plurimos felicissime valere cupio.

Tyrnauia 16. Decembr. 1633.

Eminentia Vestrae

[s. k.:]

Humillimus Servus

Il Cardinale Pazman